

УДК 911.3

С. Лавриненко, канд. геогр. наук

ТЕРИТОРІАЛЬНА СТРУКТУРА ПОЛТАВСЬКОГО РЕГІОНАЛЬНОГО АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ

Проаналізовано територіальну структуру Полтавського регіонального агропродовольчого ринку, охарактеризовано її основні елементи.

The territorial structure of Poltava regional agro-food market is analyzed, its main elements are characterized.

У результаті розвитку процесів агропромислової інтеграції, в основі яких лежать виробничі, організаційно-управлінські та просторові зв'язки, формуються регіональні та господарські агропромислові утворення – різноманітні агропромислові комплекси. Запровадження ринкових відносин в АПК привело до виникнення агробізнесової діяльності, що зумовлює формування та розвиток агропродовольчих ринків. Структуризація регіонального агропродовольчого ринку передбачає виділення функціональної, галузевої та територіальної структур.

Територіальна структура агропродовольчого ринку регіону включає вузлові та площинні елементи. Пропонується виділяти такі вузлові елементи територіальної структури: вузол агробізнесової діяльності першого порядку (населений пункт (місто), в якому розміщено значну кількість переробних підприємств усіх сформованих товарних ринків регіону, регіональну аграрну (агропромислова, універсальна товарна) біржу та об'єкти організаційно-технічної, фінансово-кредитної і організаційно-дослідницької ринкової інфраструктури регіону); вузол агробізнесової діяльності другого порядку (населений пункт (місто) із значною кількістю переробних підприємств основних товарних ринків регіону та об'єктів організаційно-технічної і фінансово-кредитної ринкової інфраструктури регіону); центр агробізнесової діяльності (населений пункт (місто або селище), в якому розміщено кілька переробних підприємств та об'єктів організаційно-технічної і фінансово-кредитної ринкової інфраструктури). Взаємодіючи з навколишнім простором вузлові елементи формують площинні елементи територіальної структури регіонального агропродовольчого ринку: центри агробізнесової діяльності виступають ядрами локальних агропродовольчих ринків; вузли агробізнесової діяльності виступають ядрами регіональних агропродовольчих ринків.

Аналіз трьох складових агробізнесової діяльності Полтавської області – попиту, пропозиції та ринкової інфраструктури – дає підстави виділяти вузлові та площинні елементи територіальної структури регіонального агропродовольчого ринку.

У межах Полтавського регіонального агропродовольчого ринку сформувалися такі вузлові елементи територіальної структури:

- Полтавський вузол агробізнесової діяльності першого порядку;
- Кременчуцький вузол агробізнесової діяльності другого порядку;
- 23 центри агробізнесової діяльності (рис. 1, 2).

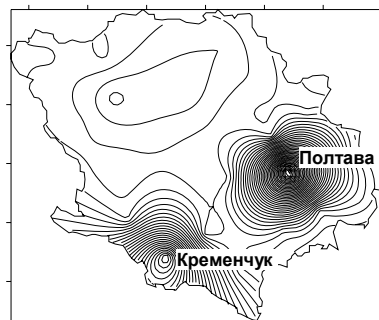

Рис. 1. Потенціал поля агробізнесової діяльності
Полтавської області

Полтавський вузол агробізнесової діяльності є ядром регіонального агропродовольчого ринку. Проаналізуємо три його основні складові. У Полтавському вузлі проживає 21,5% споживачів агропродовольчої продукції області. При цьому платоспроможний попит населення Полтави є одним з найвищих в області. Вузол має найвищий потенціал агробізнесової діяльності. Зокрема, його вартісна ємність оцінюється у 37,9% вартісної ємності Полтавського регіонального агропродовольчого ринку.

У Полтаві функціонує кілька десятків переробних підприємств всіх сформованих товарних ринків регіону різних форм власності. Найпотужнішими підприємствами є Полтавська кондитерська фабрика, Полтавський м'ясокомбінат, Полтавський міський молокозавод, Полтавський хлібокомбінат тощо. Для міста характерний найвищий рівень розвитку малого і середнього бізнесу у переробній промисловості області. Переробні підприємства Полтави забезпечують потреби споживачів не лише міста, а й усієї області, а також реалізують свою продукцію до інших регіонів України та за рубежом.

У Полтаві знаходяться головні офіси асоціацій підприємців, зокрема, "Полтавамолоко", "Полтавам'ясо", "Полтавацукор", "Насіння Полтавщини", "Родючість", корпорації "Полтавасадвинпром".

У Полтаві наявна значна кількість об'єктів ринкової інфраструктури. Організаційно-технічна інфраструктура агропродовольчого ринку представлена Полтавською регіональною агропромисловою біржею, яка проводить біржові торги, організовує укладання угод щодо купівлі-продажу сільськогосподарської продукції і продовольства, паливно-мастильних матеріалів, сільськогосподарської техніки, надає інформаційні послуги споживачам. Брокерські контори біржі розміщені у Полтаві, Кременчуці, Гребінці, Пирятині, Лубнах, Миргороді. У місті знаходиться Полтавська торгово-промислова палата, яка має свої відділення у Кременчуці та Лубнах.

Рис. 2. Територіальна структура Полтавського регіонального агропродовольчого ринку

Тут функціонує Полтавський обласний агроторговий дім, який займається організацією укладання угод купівлі-продажу сільськогосподарської продукції, надає послуги при організації заготівлі, зберігання і відвантаження продукції, проведення ярмарків тощо. У місті значна кількість оптових продовольчих ринків, інформаційних центрів. В місті функціонує Полтавська обласна сільськогосподарська дорадча служба.

Організаційно-дослідницька інфраструктура регіонального агропродовольчого ринку представлена рядом науково-дослідних інститутів, навчальних закладів, аудиторськими організаціями та інформаційно-консультативними фірмами. Зокрема, тут розміщений Науково-дослідний інститут свинарства імені О.В. Квасницького.

Інститут свинарства утворений у 1930 році і є єдиною в Україні спеціалізованою науково-дослідною установою, яка займається розробкою проблем теорії та практики ведення свинарства, підготовкою наукових кадрів і підвищенням кваліфікації спеціалістів цієї галузі. Основними напрямками роботи інституту є удосконалення існуючих і створення нових порід, типів, ліній свиней; пошук нових фізіологічних, генетичних та біохімічних методів підвищення продуктивності свиней; розробка системи раціональної годівлі різних вікових та виробничих груп тварин, рецептів комбікормів; розробка та вдосконалення прогресивних технологій виробництва свинини з використанням сучасних економічних і організаційних методів ведення господарства. Основні наукові дослідження та їх перевірка здійснюються у дослідному господарстві "Тархаулово" (Полтавський район) та багатьох племінних господарствах різних регіонів України. Науковцями Полтавського Інститут свинарства виведено українську м'ясну породу свиней, які досягають середньодобових приростів 700-800 г при затратах кормів на 1 кг приросту – 3,4-3,6 кормових одиниць.

Центром наукового забезпечення агропромислового виробництва Полтавської області є Державна сільськогосподарська станція, яка включає ряд дослідних господарств: "Степне" (Полтавський район), "Вирішальне" (Лохвицький район), імені 9 січня (Хорольський район), імені Декабристів (Миргородський район).

У Полтаві функціонують Державно-кооперативний проектний інститут "Полтаваагропроект" та Державний інститут з проектування підприємств м'ясної та молочної промисловості "Полтавадінпромсомолпром".

Спеціалістів для агробізнесової діяльності готують такі навчальні заклади, як Полтавська аграрна академія, Полтавський університет споживчої кооперації, Інститут бізнесу МНТУ.

Найважливішим навчальним закладом є Полтавська державна аграрна академія, яка готує спеціалістів за такими спеціальностями, як агрономія, зооінженерія, ветеринарна медицина, механізація сільського господарства, менеджмент організації, фінанси, облік та аудит. У Полтавському університеті споживчої кооперації функціонує технологічний факультет, що готує фахівців із технології зберігання, консервування та переробки м'яса, плодів і овочів та технології харчування.

Кременчуцький вузол агробізнесової діяльності другого порядку, який територіально включає міста Кременчук та Комсомольськ, зосереджує 19,2% жителів області. Рівень купівельної спроможності вузла є найвищим в області. Саме тому вартісна ємність даного утворення є дуже високою і складає 27,2% вартісної ємності Полтавського регіонального агропродовольчого ринку.

Кременчуцький вузол агробізнесової діяльності включає значну кількість переробних підприємств товарних ринків області. Зокрема, тут функціонують Кременчуцька тютюнова фабрика, м'ясокомбінат, міський молокозавод, кондитерська фабрика, міський хлібокомбінат. Окремі переробні підприємства Кременчука і Комсомольська реалізують свою продукцію у межах всіх районів Полтавської області, в усіх регіонах України та за рубежом.

Організаційно-технічна інфраструктура Кременчуцького вузла представлена Кременчуцьким відділенням Полтавської торгово-промислової палати, агроторговим домом, Кременчуцьким державним оптовим продовольчим ринком, інформаційними центрами та брокерськими компаніями. Кременчуцьке відділення Полтавської торгово-промислової палати надає підприємствам південної частини Полтавської області різноманітний

спектр інформаційних, консультаційних, експертних та рекламних послуг.

Центри агробізнесової діяльності Полтавської області сформувалися в районних центрах області. Вони диференційовані за ємністю локальних агропродовольчих ринків. Зокрема, найвищу вартісну ємність мають Лубенський і Миргородський агропродовольчі ринки. Як правило, у центрах агробізнесової діяльності розміщені по кільку переробних підприємств, районні агроторгові дома, оптові продовольчі ринки, відділення комерційних банків, спеціалізовані навчальні заклади, науково-дослідні установи. Зокрема, діють такі навчальні заклади, як Лубенський фінансово-економічний коледж, Березоворудський державний аграрний технікум (Пирятинський район), Лохвицький технологічний технікум, Хомуцький ветеринарно-зоотехнічний технікум (Миргородський район), Хорольський агропромисловий коледж. Науково-дослідні установи представлені Веселоподільською дослідно-селекційною станцією Інституту цукрових буряків (Семенівський район), Устимівською дослідною станцією рослинництва Інституту рослинництва імені В.Я. Юр'єва (Глобинський район), Полтавсь-

кою філією Інституту бджільництва імені П.І. Прокоповича (м. Гадяч) тощо.

Кременчуцький вузол агробізнесової діяльності другого порядку та 23 центри агробізнесової діяльності виступають ядрами локальних агропродовольчих ринків Полтавської області, що сформувалися у межах відповідних адміністративних районів.

Отже, у межах Полтавського регіонального агропродовольчого ринку сформувалися такі вузлові елементи територіальної структури: Полтавський вузол агробізнесової діяльності першого порядку; Кременчуцький вузол агробізнесової діяльності другого порядку; 23 центри агробізнесової діяльності. Полтавський вузол агробізнесової діяльності є ядром регіонального агропродовольчого ринку. Кременчуцький вузол агробізнесової діяльності другого порядку та 23 центри агробізнесової діяльності виступають ядрами локальних агропродовольчих ринків Полтавської області, що сформувалися у межах відповідних адміністративних районів.

Надійшла до редколегії 09.09.08

УДК 911.3

Н. Мезенцева, канд. геогр. наук, О. Кривець, асп.

КЛАСТЕРИЗАЦІЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ЗА РІВНЕМ ДОБРОБУТУ НАСЕЛЕННЯ

Здійснено кластеризацію регіонів України за рівнем добробуту населення. Методом соціологічного опитування виявлено найважливіші передумови входження до середнього класу.

Clustering of Ukrainian's regions by well-being level is realized. The main conditions of middle-class occurrence with public inquiry method are revealed.

Постановка проблеми. В умовах світової економічної кризи актуалізуються проблеми стабілізації і зростання рівня доходів населення. Саме тому пріоритетними стають наукові дослідження, пов'язані з оцінкою рівня добробуту населення, які спрямовані на пошук шляхів стабілізації та подальшого зростання рівня життя.

Системні ґрунтовні дослідження з даної проблематики в Україні проводяться під керівництвом Е. Лібанової. Теоретико-методичні напрацювання О. Топчієва, І. Гукалової є важливими для регіонального аналізу добробуту населення. Суспільно-географічний аналіз окремих складових добробуту населення регіонів України здійснено в роботах Л. Немець, З. Герасимчук та інших вчених. **Метою** написання даної статті є виявлення суттєвих індикаторів та здійснення кластеризації регіонів за рівнем добробуту населення, а також з'ясування методом соціологічного опитування найважливіших передумов входження до середнього класу в Україні.

Виклад основного матеріалу. У словнику Dsiercke *якість життя* визначається як поняття гуманістичної географії та екології для характеристики якісних стандартів індивідуального або суспільного життя. На відміну від стандарту життя, який вимірюється головним чином матеріально, *якість життя* враховує і чинники нематеріальної природи – соціальні і культурні норми суспільства, індивідуальну свободу і можливості особистого влаштування життя. Тобто, *якість життя* – це соціальна категорія, яка відображає задоволення матеріальних і духовних потреб людей.

Найважливішою складовою якості життя є добробут населення. Під *добробутом* ми розуміємо забезпеченість населення матеріальними і духовними благами та

послугами. Виходячи із наявної в Україні офіційної статистичної бази пропонуємо для оцінки рівня добробуту населення використовувати такі показники: ВДВ на душу населення, середньомісячна заробітна плата працівників, роздрібний товарообіг на душу населення, споживання платних послуг на душу населення, рівень продовольчої доступності, кількість автомобілів на душу населення, користувачі Internet та мобільними телефонами, вклади населення в банки в розрахунку на одну особу.

Основними чинниками, які зумовлюють рівень добробуту населення, є соціально-економічні, зокрема рівень розвитку матеріального виробництва та сфери послуг, впровадження інновацій та обсяги інвестицій в розвиток економіки. Результатом впливу соціально-економічних чинників є рівні зайнятості, безробіття населення та навантаження на одне вільне робоче місце. За рівнем безробіття, який визначається за методологією МОП, регіони України можна поділити на п'ять груп (рис. 1):

➤ регіони з катастрофічно високим рівнем безробіття: Житомирська, Тернопільська, Миколаївська, Рівненська, Чернівецька та Черкаська області;

➤ регіони з дуже високим рівнем безробіття: Херсонська, Хмельницька, Кіровоградська, Волинська, Закарпатська та Івано-Франківська області;

➤ регіони з високим рівнем безробіття: Вінницька, Полтавська, Сумська, Луганська, Львівська та Чернігівська області;

➤ регіони з середнім рівнем безробіття: Донецька, Київська, Запорізька та Харківська області;

➤ регіони з низьким рівнем безробіття: АР Крим, Одеська та Дніпропетровська області, м. Київ.